

Сніжана ПОВАК (Дрогобич)

ЛИСТИ ВОЛОДИМИРА БІРЧАКА ДО ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

З-поміж багатьох важливих дат 2001 року нині виділимо дві. Перша — 130 років від дня народження видатного вченого, фольклориста, довголітнього секретаря Наукового товариства імені Т.Шевченка, голови етнографічної комісії НТШ, педагога, редактора “Літературно-Наукового Вістника” і видань “Українсько-руської Видавничої Спілки”, академіка НАН України (з 1924 р.), Володимира Гнатюка (1871-1926). Друга дата — 120 років від дня народження дійсного члена НТШ, педагога, письменника, одного з фундаторів модерністського літературного угруповання “Молода Муза” (1906-1914), громадського, політичного, пластового діяча, критика і літературознавця, Володимира Бірчака (1881-1952). Обоє єднала багаторічна дружба і спільність наукових інтересів.

Активна життєва позиція В.Гнатюка сприяла появі численних знайомств, а відтак інтенсивному листуванню. В.Гнатюк був людиною енциклопедичних знань, авторитетним, сумлінним учнем, надзвичайно популярною особистістю серед науковців і літераторів. Не дивно, що число його адресантів сягало близько восьми сотень. До нього зверталися за порадою, допомогою, з ним підтримували тісні ділові стосунки і ті, хто в Україні жив, і ті, кого доля закинула далеко від рідного дому.

Понад двадцять років плідно співпрацював із В.Гнатюком письменник-педагог В.Бірчак. У відділі рукописів Львівської державної наукової бібліотеки імені В.Стефаника зберігається шість листів В.Бірчака до В.Гнатюка. Перший лист 19-річний Бірчак надіслав 29-річному адресатові у 1900 р. Останній лист був написаний у 1922 — за 4 роки до смерті В.Гнатюка. За обсягом епістолярії більш ніж скромний, проте багатий інформацією, охоплює львівський, дрогобицький і ужгородський періоди творчого життя В.Бірчака.

Письменник народився в с.Любінці на Стрийщині (Львівська обл.) у родині греко-католицького священика Івана Бірчака. Закінчив філософський факультет Львівського університету. У Кам'янець-Подільському університеті написав габлітаційну працю, став доцентом. Військове лихоліття, активна участь у будівництві Української держави змусили В.Бірчака емігрувати в 1919 році на Закарпаття, яке належало тоді Чехословаччині. Часті перїзди.

незаконний арешт “чекістами” в 1945 р., мученицька смерть в Озерлагу (м.Тайшет Іркутської області) не дозволили письменникові залишити після себе впорядкованого архіву. Тому листи, адресовані В.Бірчакові В.Гнатюком, не збереглися. Тим ціннішою видається вціліла кореспонденція, яка допомагає збагнути ставлення В.Бірчака до сучасних йому подій, несе відомості про окремі фрагменти його життєпису, про творчі взаємини з видатним ученим-фольклористом.

Листування В.Бірчака з В.Гнатюком спростовує твердження про те, що “молодомузівці” (а серед них і В.Бірчак) нібито “хотіли протиставити себе Франку, який разом з Гнатюком не друкував їх творів ні в “Літературно-Науковому Віснику”, ні у “Видавничій Спілці” [4, 67-68]. Насправді В.Гнатюк всіляко допомагав молодим літераторам. А В.Бірчакові, зокрема, давав поради стосовно побудови його історичної повісті “Василько Ростиславич”, робив зауваги з приводу “тяжкого” подекуди стилю і навіть правив мову.

В.Бірчак був не єдиним “молодомузівцем”, з яким співпрацював В.Гнатюк. З далекої Бразилії поет-модерніст П.Карманський пропонує редакторові ЛНВ опублікувати свої нові твори, що можуть “витримати львівську цензуру”, інформує про творчі плани, про бразильське письменство і культуру загалом, просить надіслати в Бразилію всі числа ЛНВ, щоб бути обізнаним із подіями в Галичині [2, 1]. У наступному листі П.Карманський звертається до В.Гнатюка з проханням порекомендувати “людину ідейну — і, безумовно, галичанина” на посаду метранпажа до бразильського “Українського Хлібороба” [2, 2]. Гнатюк підтримував усі благородні починання.

Серед кореспондентів невтомного діяча був ще один “молодомузівець” — друг В.Бірчака з гімназійних часів В.Пачовський. На замовлення редактора ЛНВ В.Пачовський надсилав свої пісні, ділився творчими задумами, нарікав, що на еміграції, в Береговім, не має змоги одержувати ЛНВ [3, 1]. В особі В.Гнатюка поет-“молодомузівець” знайшов не лише видавця, але й прискіпливого критика своїх творів. Як і В. Бірчак, В.Пачовський працював у гімназії, невтомно пропагуючи українську ідею серед молоді Закарпаття.

В.Бірчак, розгорнувши активну педагогічну і громадську діяльність в Ужгороді, став однією з ланок, які зв'язували Карпатську Україну з Галичиною. В.Гнатюк теж переймався долею Закарпаття. Ці краї були добре відомі ученому. Він знав звичаї Закарпаття, Східної Словаччини, Південної Угорщини, по яких подорожував

у 1895-1903 р.р. Коли ж за станом здоров'я В.Гнатюк вже не міг їздити в наукові експедиції, йому допомагали збирати етнографічні матеріали галичани-емігранти, в тому числі В.Бірчак. Таким чином, голова етнографічної комісії НТШ мав багато тем для розмови з молодшим колегою. Обидва ентузіасти, В.Гнатюк і В.Бірчак, постановили собі пробудити Карпатську Україну до активного політичного і культурного життя.

Видатний фольклорист великої ваги надавав розвиткові на Закарпатті української мови, яку намагалися замінити "язичієм". Москвофіли прагнули історично обґрунтувати відірваність Закарпаття від України. Цій фальсифікації сприяла розкритикована І.Франком хрестоматія з літератури Є.Сабова. На противагу згаданому посібникові В.Бірчак невтомно укладає українські підручники для карпатських українців. Роль педагога-письменника у запровадженні живої української мови на здавна українських землях була дуже відчутною. Сам В.Бірчак писав із цього приводу: "Тутешня кацапська "Русская земля" у кождім числі займається мною, перед роком була спеціальна депутація в през[идента] Масарика, щоби мене усунути, бо я взяв монополію на установаля "язика подкарпатско-русского", та я мимо всего сиджу [працюю — С.Н.], а ще й від того часу сиджу сильніше" [1, 16].

Постійно вболівав за розвиток українського шкільництва і В.Гнатюк. В.Бірчак інформував свого іменитого друга про "з'їзд 40 руських учених" під головуванням А.Волошина. На цьому з'їзді розглядали проблему фонетичного принципу написання українських слів. Результати дискусії хвилювали і В.Гнатюка, і В.Бірчака, адже створення високоякісних підручників рідною мовою було для них обох справою честі.

З усіх наявних листів видно, наскільки теплими і плідними були стосунки В.Гнатюка і В.Бірчака. Впадає у вічі доброзичливий гумор так властивий Бірчаковій манері загалом, коли мова йде про шанованих ним людей. Тематика листів визначається професійними і науковими зацікавленнями і адресата, і адресанта. Частково охоплено життя інтелігенції Закарпаття, подано характеристику творчості окремих письменників. В.Бірчак згадує про виконання ним певних доручень В.Гнатюка, наприклад: переклад праці, писаної по-німецьки, підготовку для ЛНВ статті "Архаїзми й неологізми", якою хотів "звернути увагу наших людей до записування лінгвістичного чи етнографічного матеріалу...". В.Бірчак також збирає "матеріал до одміни чужих імен". Із В.Гнатюком В.Бірчака єднала ще й справа популяризації і

рецензування творчості І.Франка. Вони обидва доклали зусиль, щоб віддати належну шану "велетові думки і праці".

Доля не була прихильною до В.Гнатюка. Його переслідували туберкульоз, нестатки, виснажлива праця. В.Бірчак теж не був улюбленцем фортуни. Він став емігрантом, зазнав цькування, арешту, був засланий у Сибір. Сподвижницьким життям ці вірні сини українського народу заслужили шану і вдячність нинішнього і наступних поколінь. Вчитаймося в рядки, писані з думкою про краще життя українців, про збереження віками викристалізуваної народної мудрості, про формування інтелектуальної еліти. Писані у процесі торування шляху до незалежної, квітучої Української держави.

Подаємо всі наявні листи В.Бірчака до В. Гнатюка. Орфографію автора і підкреслення в текстах листів збережено.

Література:

1. Бірчак В. Листи до Я.Горлинського //ІЦША у Львові. – Ф.384. – Оп 1. – Одзб.27 – 8 арк
2. Карманський П. Листи до В.Гнатюка //Відділ рукописів Львівської державної наукової бібліотеки ім. В.Стефаника. – Гнат. 239. – II.2. – 2 арк.
3. Начовський В. Листи до В.Гнатюка //Відділ рукописів Львівської державної наукової бібліотеки ім. В.Стефаника. – Гнат. 438. – II.20. – 3 арк
4. Яценко М. Володимир Гнатюк. Життя і фольклористична діяльність. – К.: Наук. думка, 1964 – 275 с.

Лист 1

Поважаний Пане! Обставинами кермований, мусив я виїхати на кілька днів, тому не можу завтра, 8/11, явити ся у Вас, щоби взяти до переводу "Theil. qaliz."¹. Задержіть ся пару днів: в неділю повертаю, а тоді скорим темпом переведу працю.

Стрий, 7/11 900.

З глибоким поважанем

Волод. Бірчак

Лист 2

Високоповажаний Добродію! Повість² вишло або передам сими днями. Відомо мені, що теперішні відносини й ціни утруднюють друк, тому й питав я карткою, чи загалом В[идавнича]

С[пілка] що видаватиме. Про речинець її виходу нині не станемо говорити.

Я вишлю. Прошу перечитати. Застерігаюся, що справляю ще перший уступ. Там приходить після скоморохів, але — я вже знаю, що Ви на неї скажете! Аптикаря не здуриш! Якщо буде принята, я справляю, отже, перший уступ — на що немає в мене тепер часу — та ще які дрібниці, які треба б справити. І мову. Вказівки щодо справлення мови прийму дуже радо від Вас.

Як буде принята, тоді говоритимемо про гонорар. Мені залежало б на тім, щоб частину гонорару дістав я перед друком — бо жадний тепер кожний смертний раб божий задрукованого паперу з красними паннами. Та про се вже тоді, коли буде принята.

А не буде принята — немає причини до гніву. Заклену Вам делікатним словом, та Вам то не пошкодить, бо Ви у Львові — я в Дрогобичи. Отже, впливу на Ваше здоров'я се не матиме.

Сю повість я вже раз продав. От здибав мене п[ан] Калинович³ і став просити, щоб я йому що дав. Я й дав ту повість. Ми й згодилися за гонорар — та п[ан] Калинович хотів платити аж видаватиме, я хотів, щоб дав частину грошей тепер, а решту потім. В застав мав же ж повість, з якою я дозволяв йому навіть спати. А він ні! До того він застерігався як редактор, що йому вільно справляти мову. Я до всіх редакторів чую велике поважане і пошану, але таки не хотів би, щоб п[ан] К[алинович] поправляв мову. В повісти прийдеться не одно справити. Писана ж в часі інвазії й тепер. Бібліотека універ[ситету] тепер книжок не висилає, я обмежений при писаню істор[ичної] повісти на ту малу бібліотеку, яку здужав сам собі зібрати. Впрочім побачите. За одно ручу: на здоров'я не зашкодить. Як не зашкодив Вам магістрацький хліб — то й моя повість не зашкодить.

Остаю з глибоким поважанем

В. Бирчак.

Дрогобич, 2 марця 1918.

Лист 3

Високоповажаний Добродію! За те, що займалися повістю, хоч і нездужаєте, дуже Вам вдячний. Для мене було б ліпше, щоб були самі прочитали, зглядно, щоб сам д[обродій] референт був написав до мене. Подана причина, що не мав часу, мене не переконує, бо ж чую єї день в день в школі й на неї не вражливий.

Отже, перше: оскільки можливо, просив би я, щоб таки д[обродій] референт написав до мене. Уваги його такі загальні,

що мені мало хісна можуть принести. Бо згодимо ся, мабуть, в тім, що ціль уваг — помочи авторови при новій редакції.

Сподіючи ся, що д[обродій] референт буде ласкавий написати, подам зі свого боку тих кілька уваг. Признаю правду, що в повісти недоладна конструкція. Та на одно не звернено уваги. В повісти такій, як “Захар Беркут”⁴, історичні особи становлять тло, *personae agentes*, себто богатири — видумані автором. Через те автор мав безмежну свободу рухів. Я взяв иньший спосіб писаня істор[ичної] повісти. Богатирями особи історичні — не видумані. Вже в самім захоженю того способу є добрі сторони та злі. Добрі, що повість ліпше може змалювати особи історичні, злі, що історичні події, взяті з літописи, путають та обмежують кождий рух. Тут конструкцію накидує літопись, з якою треба бороти ся. Не обстоюю, що моя конструкція доладна, та оправдую, із чого вийшла недоладність. Із того методу трактованя істор[ичної] повісти вийшло й друге: скоро богатирями істор[ичні] особи — тяжко стримати одність особи. Я розумію: Помілій⁵ пізнав Нуму, й веде ся єї до слюбу. А тут годі. З того й третя хиба: немає тла! Бо от в “Захарі Б[еркуті]” всі події вяже любов і пересічний читач видить в “Зах[арі] Б[еркуті]” тільки змальовану любов, історичні події — тло. У мойї такого тла немає, бо я його свідомо не дав.

Тільки для виясненя засадничої річи. В теорії обстоював би я, що брати богатирями істор[ичні] особи ліпше, чи в практиці перевів я се добре — не говоритиму, бо се не моя річ. Можливо, що при новій редакції зміню свою думку.

Иньші закиди вважаю другорядними, зглядно звязані они зі засадничим. Иньші: річ пуста, як ось той, що стиль дуже тяжкий і т.д. Та се дрібне.

Сказано, що деякі частини роблять, одначе, вражінє, коли б їх зібрано і т.д. Отже, просив би я д[обродія] референта, щоб ласкаво мені се зазначив. Для самої цікавості.

Повість перередагую і певний, що дещо справиться, бо при кождім перередагованю зродиться дещо доброго. Много останеться, однак, злого. Ви, добродію, хоруєте на нирки, хліб, масло, цукор і т.д. — я хорую на анемію, хліб, масло, цукор і т.д. Тому й не вірю, щоб мож справити все як слід і хоч не одну хибу бачиш сам, не вдієш нічо.

При нагоді попрошу кого, щоб перебрав рукопись від Вас. А д[обродій] рецензент най зазначить мені ті місця і кілька уваг більше подрібних, меньше загальних.

В Трускавці є тепер наш фаміліянт о.Борачок⁶. Щось ми там трохи веселилися і їли білу булку.

З правдивим поважанем

Волод. Бирчак.

Дрогобич, 30 мая 1918.

Лист 4

Високоповажаний Добродію! Хоч сей лист дійде до Вас по святах – та пингу єго ще перед святами й тому желяю “веселих свят”.

В мене до Вас, Добродію, діло. Сиджу з дром Панькевичем⁷ в шкільній рефераті в Ужгороді. Др П[анькевич] препарує “Учителя”⁸ й “Вьночокъ”⁹, я – Руську Читанку для I і II кл[ас] гімн[азійних] і виділових – покищо все в I книжці (потім піде III і IV кл.). Книжку вже маю готову – зглядно ще 2-3 тижнів мені треба до кінця. Матеріал, з якого будую – се наш, очевидно, вибираю, що лекше. Крім сєго даю, що можу дати, з тутешньої історії (Ужгород, Мукачево) та літератури (щось вибрав 2-3 річи Духновича¹⁰ і ох! Павловича¹¹), далі з чеської історії (і нашої). Отож, треба мені кілька Ваших казок, записаних тут. Відповісте мені: они випечатані, бери собі їх! Але я мусів би всі перебирати – Вам се прийде лекше. Я вже взяв ті коротенькі, що були в “Світі дитини”¹² – а пришліть мені ще 2-3. Не довгі! Се раз. Або прошу короткі спомини з мандрівки тощо, щоби було приступне для I або II кляси. Друге: при кінці книжки хочу дати короткі вістки про авторів, яких уступи будуть в книжці. Се не так для школярів, як скорше для тутешніх вчителів... Отже, прошу про себе нару лінійок: рік уродження, подорожі по сій країні, на кого мали вплив, важнійші твори і т.д. Так само треба мені таких самих вісток про Дра Щурата¹³ – иньші знайду в Єфремова¹⁴.

Книжку маю вже готову, та от біда з правописом! Тут кожда часопись та кождий уряд має свою правопись! Кажуть мені видати “поступовою етимольогією”, та в чім має лежати сей поступ, ніхто не каже. Я старався порозумітися з тутешніми Волошином¹⁵ та иньшими – Волошин і рішився скликати “зїзд 40 вчених”, до яких вчислений: дир[ектор] Алиськевич¹⁶, Др.Панькевич, Пачовський¹⁷ – ну і я! Прошу представити собі: кільки то разів сміявся чоловік із 99 руських учених¹⁸, а потім жив, жив і жив, і дожив до того, що увійшов не до 99 – а до 40 руських учених! – Біда в тім, що – як бачу – тих 40 р[уських] вчених нічо не придумає. Волошин хоче правопись оперти на етимольогію, противний, щоби вводити нові букми: г і є! І далі хоче писати: не

есть эвангеліє і т.д. — Але що я маю з тим всім робити? Як Шевченка вбирати в то все? Шкода, що Я. Біленького¹⁹ тут немає, він остав в Б.²⁰ Він видав в 1920 “Руську читанку” без ъ, ь, а з ы та о (вол, конь), коли б він тут був, справа вирішила ся б. А так книжники й фарисеї глаголють! Та на щастє жите сильнійше й оно йде понад карки 40 р[уських] учених.

Мабуть, буду такъ писати, щобы затримати ъ, яке прецінь вже є только декорацією, й яке легко вивчити въ школі, затримати треба о, яке рожно вимовляють въ діалектахъ, та за те хотів бы выкинути ъ. Але зновъ біда: Біленький писавъ вже въ 1907 р. тутъ = великі, але краснь, вікъ, але льдъ? (і=і, ь=і). Хто зна, чи не выкинути бъ цілкомъ ь або оставити его только зъ початкомъ складу: ѣхъ, ьмъ, Украина — але зновъ біда, бо такъ слова Украина ніхто не писавъ!

Отже, куди поступитися — все біда! Halvmittel sind keine Mittel!²¹ І в тім ціла біда! Тут дуже скоро прийметься фонетика, скорше, як дехто думає, бо з того хаосу, який тут — она одна виведе. Тут люде не вмьють по-нашому говорити, а їм кажуть рішати, де и, а де ы. Отже, сват²² пише самим ы... “Выдчыгъ выдбуде ся въ вечырьъ» і т.д.

Помоліться до Бога, аби мене нагхнув віщим духом! Книжку видає Прага! Уступи прощу прислати на низше подану адресу! Іще одно: я писав вже, писав і писав до Федорцева²³, щоби вислав мені “Життя й мистецтво”²⁴, писав і до Гординського²⁵ — та й рак не свисне! Що тут робити? Може, Ви є висша інстанція — бо вже й не знаю, до кого писати б!

Здоровляю сердечно
Волод. Бирчак.

Ужгород ,6/1 921 Skolsky odbor gubernii

Лист 5

Високоповажаний Добродію! Щойно нині одписую на Ваш лист. Маю ту добру чи злу прикмету, що коли не скінчу одного — до другого не беруся. Отже, щойно скінчивши коректу III читанки, взявся до присланих поезій. Не знаю, як було написано в письмі до Вас, бо наші писарі пишуть на машинках по “руськи” страшно, може, й написали таке, що Ви й не порозуміли. Я просив головню о епіку — а дістав головню лірику. Дістав 133 кавалків, з того вибрав до чит[анки] д[ля] IV кл. (взори поезії і прози) 33. Більше не можу взяти. Коли дам 33 перевед[еної] лірики — то

треба на це дати два рази більше оригінальної... До III вже не міг дати, бо запізно прийшло, до того й так вийшла мені читанка звиж 320 сторін.

Нині я обраховав зі своїм шефом і поставив пропозиція на виплачення 500 к[орон] ч[еських] Вам за зредагованя й переписаня, гроші будуть виплачені до рук Панькевича, а Ви вже йому вкажіть, що і як зробити з ними.

Щодо иньших переводів: з Врхліцкогo²⁶ з "Бар-Кохба", "Вибранець Господній" або "Тур Сімон" хиба б вибрати дві-три партії, епізоди, що становлять цінність, бо цілі поеми задовгі. Партії повинні бути на 1-3 сторін друку, пригожі для молодіжи.

Гравовського²⁷ переводи "Ілії Муромця", "Святогора" прошу зладити, але аж на май — тоді буду при устній словесности, для приміру можу втрунити одну-дві біліну.

Міцкевича²⁸ й Словацького²⁹ дарую. "Віщий Олег" Руданського³⁰ (Пушкина³¹) маю вже в II кл. "Косове поле" в витягах, вкорочене, в читанці Лучаківського³² для V кл.

Коротко: з Врхліцкогo прошу вибрати два-три епізоди з поем. Крім цього, були в ЛНВ³³ його оповідання, але боюся, що там буде змальована тонка душевна аналіза ніжними словами: що друге слово тут не зрозуміле. Я не міг дати жадного опису з Мирного, а навіть опису з "Захара Беркута". Замерехтіло... засуєтилося... збовдурилося... Червона заграва... - і т.д. Що тут робити? До кожного слова давати нотку? За много ноток але, не дати нотки також але. На мене ж підношено публичну скаргу: видав укр[аїнські] книжки незрозумілі, ось зараз самі українські слова: Гермес³⁴ і черепаха. Що то є Гермес? Що то черепаха? — Отже, я вистерігаюся таких чисто українських слів, як Гермес, черепаха, мерехтїти і т.д...

Була в ЛНВ і якась драма Врхліцкогo. Яка це?

Хрестоматію Возняка³⁵ ч[астину] I маю вже, II ч[астину] замовляю. (Вже видів її).

Щодо статті "Архаїзми і неологізми" — я старався вкоротити її як найбільше, бо знаю, що ЛНВ не має місця. Цєю статтею думав я звернути увагу наших людей, яких досить сидить тут по селах та городах, до записуваня лінгвістичного чи й етнографічного матеріалу, я не робив її в баяєтом, а можливо приступно. Коли ж не рефлектуєте на неї, то зверніть мені її при нагоді, коли будете що пересилати сюди.

Читав я Вашу рецензію на збірку Лукача Деміяна . Бона (рецензія) мене утішила тим, що збірку дістав я найперше від Лукача Деміяна для виданя в "Просвіті" і зрецензував її в тій

самій думці. Мені не зрозуміле, як можуть співати “їздив чумак сім літ за гори” — це зле переписана, мабуть, таки самим Лукачем відома чумацька пісня — отже, тут не народна. Загалом плягїяти тут — буденна річ. Жатковича Юрія³⁷ оповідання переписані живцем з Маковея³⁸, Стороженка³⁹... Сими днями видав якийсь Козик під своїм іменем, але зміненим титулом Фармазони Фельковича⁴⁰, а ось в “Хліборобськїм календарі” на 23 рік суть поезїї, поїдписувані ріжними авторами. нині жиючими, - поезїї, друковані тут вже в пятьдесятих роках... Ось так збирав і Лукач свою збірку — бодай деякі частини з неї. Та годі — чоловік сам себе не перескочить — як каже Іван Кривецький⁴¹.

Матеріал до одміни чужих імен зберу поволи. Та не обїцєю великих результатів, нині знаю, що Новаківський має в II Новаківськ-їя! Аналог до Ракоцїї — Ракоц-їя, але поволи досліджу цю справу — поволи, бо тепер зима, сиджу в Ужгороді, від січня буду вчити на курсі для учителів для горожанськїх (виділових) шкїл, там, може, що зберу, хоч тяжко, бо учителі стараються часто по-ученому, вони уживають часто не “праця” лем “працование” й т.д.

14/12 1922

Здоровляю сердечно

Волод. Бирчак

P.S. Панькевич питає, що має зробити з 500 кч за поезїї?

Лист 6

Дорогий Пане! Посилаю бажану статистику — на долї почисліть, бо не маю часу. Від пригот[ованого] — III кляси число гр[еко]-кат[оликів] із числом тих, що учать ся по-українськи, незгїдне, та се тому, що в низших клясах кілька наших ходить на польське. В висших клясах (6 і 8) більше тих, що учать ся по-укр[аїнськи], ніж гр[еко]-кат[оликів], та причину подаю. Поза те, коли забажаєте витягнути иньшї консеквенції — маєте подане усе докладно.

Коли що не ясно, пишїть.

Здоровляю широ

Волод. Бирчак.

[P.S. — подисамо олівцем — С Н]

Цікавий був би Jahresbes⁴² попереднього року. Наших було при кінці курсу всего около 86. Зрештою, коли Вам придавбися сей Jahresbes, перекажіть, а передам Вам.

[б/л]

Примітки

¹"Theil. galiz" – ідентифікувати назву праці не вдалося

²Повість вишлю – мова йде про історичну повість В Бірчака "Василько Ростиславич" (Берлін, 1923)

³Калинович Іван (1884-1927) – український бібліограф, видавець, перекладач, громадський діяч. Був секретарем Бібліографічної комісії НУШ.

⁴"Захар Беркут" (1882) – історична повість І.Франка про боротьбу Карпатської Русі з монголо-татарською ордою хана Багія у 1241 р.

⁵Імовірно, мова йде про другого легендарного царя Стародавнього Риму Ному Помпілія, сабіна за походженням. Йому приписують встановлення законів, спорудження храмів, введення релігійних обрядів, поділ громадян на стани та ін. Його дружиною, коханою і порадицею в державних справах вважалася німфа джерела Егеря

⁶Борачок Северин (1859-1923) – греко-католицький священник, громадський діяч Галичини, один із засновників економічних товариств Стрийщини і Жидачівщини (Львівська обл.)

⁷Панькевич Іван (1887-1958) – український мовознавець, педагог, етнограф, громадський діяч Закарпаття. Дійсний член НУШ, співзасновник "Просвіти" в Ужгороді, редактор її "Наукових збірників" і журналів "Учитель", "Вивочок", "Підкарпатська Русь"

⁸"Учитель" – педагогічний журнал, видання Шкільного Віддому крайової адміністрації Підкарпатської Русі. Виходив тричі на місяць в Ужгороді 1920-1936 рр

⁹"Вивочокъ для подкарпатських дѣточокъ" – дитячий журнал в Ужгороді. Виходив двічі на тиждень у 1920 – 1924 рр

¹⁰Духнович Олександр (1803-1865) – закарпатський громадський і культурний діяч, педагог, письменник і публіцист. Греко-католицький священник, канонік капітули в Пряшеві

¹¹Павлович Олександр (1819-1900) – закарпатський поет, громадський діяч Пряшівщини, священник. Писав вірші (маковельським діалектом) на історико-патріотичну, дидактично-моралізуючу і суспільну тематику

¹²"Світ дитини" – ілюстрований двотижневик (травня 1925 р. – місячник) для дітей, що виходив у Львові 1919 – 1939 рр. Видавець і редактор М. Гиранько

¹³Шураг Василь (1871-1948) – український літературознавець, филолог, історик, мовознавець. Академік НАН України (з 1929 р. н.)

¹⁴Сфремов Сергій (1876-1939) – український політичний діяч, історик і критик української літератури, публіцист. Дійсний член НУШ і ВУАН, голова її

управи Автор понад 3000 публікацій. Найбільш відомий своєю “Історією українського письменства” (1911 р.).

¹⁵Волошин Августин (1874-1946) – провідний культурний і громадсько-політичний діяч Закарпаття, педагог, греко-католицький священник. У 1939 р. був президентом Карпатської України.

¹⁶Алишків Андрій (1870-1949) – педагог, громадський діяч Галичини і Закарпаття, директор українських гімназій у Берегові, Ужгороді та ін.

¹⁷Пачовський Василь (1878-1942) – український поет, драматург, представник літературного угруповання “Молода Муза”, педагог, близький друг В. Бірчака

¹⁸Мова йде про з’їзд галицьких учених у Львові в 1848 році

¹⁹Біленький Ярослав (1883-1945) – педагог, громадський діяч, редактор “Української школи”, укладач підручників.

²⁰Ідентифікувати назву населеного пункту не вдалося.

²¹Halbmittel sind keine Mittel! (нім.) – Напівзасоби (не) є ніякими засобами!

²²Мова йде про Андрія Алишківича. Його син, Богдан Алишків, був одружений з дочкою В. Бірчака Ростиславою.

²³Федорців Федь (1889-1930) – журналіст, видавець і редактор “Новітньої Бібліотеки” (1912-1923), редактор видавництва “Ізмарagd” (з 1923), редактор журналів “Шляхи” (1915-1918) і “Життя і Мистецтво” (1920), головний редактор газети “Діло” (з 1928 – член редколегії).

²⁴“Життя і Мистецтво” – місячник літератури, мистецтва і культури. Виходив у Львові в 1920 р. Редактори Федорців Ф. і Струтинський М.

²⁵Гординський Ярослав (1882-1939) – український літературознавець, перекладач, професор Львівського університету та Академічної гімназії, дійсний член НТШ. Друг і родич В. Бірчака.

²⁶Врхліцький Ярослав (справжн. Еміл Фріда; 1853-1912) – чеський письменник, член Чеської академії наук і мистецтв із 1890 р.

²⁷Грабовський Павло (1864-1902) – український поет, публіцист, перекладач

²⁸Міцкевич Адам (1798-1855) – польський поет, діяч національно-визвольного руху

²⁹Словацький Юліуш (1809-1849) – польський поет-демократ. Творчість нерозривно зв’язана з Україною. Подорожував Україною в 1827 р., описав Волинь, життя українського народу.

³⁰Руданський Степан (1834-1873) – український поет, перекладач, лікар.

³¹Пушкін Олександр (1799-1837) – російський поет, драматург, прозаїк.

³²Лучаківський Костянтин (1846-1912) – галицький педагог, укладач шкільних підручників

³³ЛітВ – “Літературно-науковий Вісник” – місячник, що в 1898-1906 рр. виходив у Львові, 1907-1914 та 1917-1919 – у Києві, 1922-1932 рр. – знов у Львові. Заснований за покликом М. Грушевського як видавця НТШ.

³⁴Гермес – у грецькій міфології син Зевса і Майї. Один із найдавніших і багатозначних богів (покровитель мандрівників, бог скотарства, торгівлі, сновидінь, шахрайства та ін.).

³⁵Возняк Михайло (1881-1952) – український літературознавець, професор Львівського університету з 1939 р., дійсний член ВУАН, довголітній співредактор видань НГШ

³⁶Дем'ян Лука (1893 - ?) – закарпатський громадський діяч, письменник. Один із перших почав писати українською мовою на Закарпатті

³⁷Жаткович Юрій (1855-1920) – священик, закарпатський письменник, етнограф, перекладач. У закарпатських “Місяцесловах” друкував свої переробки оповідань О Маковея, О Стороженка та ін.

³⁸Маковей Осип (1867-1925) – український письменник, літературний критик, журналіст і громадський діяч.

³⁹Стороженко Олекса (1805-1874) – український письменник. Співпрацював із ж “Основа”.

⁴⁰Фелькович Юрій (1834-1888) – український письменник, перекладач, педагог і громадський діяч, редактор “Буковини”.

⁴¹Кревський Іван (1883-1940) – український історик, дійсний член НГШ, довголітній директор бібліотеки НГШ у Львові (1905-1914, 1921-1937), редактор ж. “Наша Школа” (1909-1912), урядового органу ЗУНРу “Республіка” (1919), історичного місячника “Стара Україна” (1924-1925).

⁴²Jahresbes – тут виказ учнів за певний навчальний рік.

Оксана ТРУМ (Тернопіль)

В.ГНАТЮК і М.ГРУШЕВСЬКИЙ

Взаємини, плідна наукова співпраця єднали нашого земляка-академіка, талановитого фольклориста, мовознавця та